

TASVIRIY FAOLIYATDA ART –TERAPIYA

Safarova Òraloy Abdurashid qizi

Termiz Davlat Universiteti Pedagogika Instituti 2-bosqich talabasi

Abstract: Maktabgacha ta'lim muassasalarida tasviriy faoliyat vositasida bolalarning qobiliyatlari va ijodkorligini rivojlantirish.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 29 dekabrda "2017-2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-sonli qarori ijrosini ta'minlashda bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta'limtarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlarini tatbiq etish, malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, bolalarni har tomonlama intellektual, ahloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish, ta'lim muassasalarining moddiy texnika bazasini, Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish bo'yicha 2017-2021 yillarga mo'ljallangan dasturida belgilangan vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari rejasi ishlab chiqildi.

Tayanch tushunchalar: Art-terapiya, san'at, tasviriy faoliyat, maqsad, vosita, bilim, kònikma, malaka, ong, tasavvur, hayol, xotira.

Maktabgacha ta'limning vazifasi bolalarni xalqning boy milliy, madaniy-tarixiy merosi va ma'naviy axloqiy jihatdan tarbiyalash: bolalarda milliy vatanparvarlik hislarini shakllantirish, maktabgacha yoshdagi bolalarda bilim olish ehtiyojini, o'qishga intilish moyilliklarini shakllantirib, ularni muntazam ravishda ta'lim jarayoniga tayyorlash, bolalarning tafakkurini rivojlantirish, o'zining fikrini mustakil va erkin ifodalash malakalarini shakllantirish, bolalarning jismoniy va ruhiy sog'ligini ta'minlashdan iborat.

1. Art terapiyaning vazifalari

Diagnostika. Ijodkorlik insonning asosiy muammolarini ochib beradi. Shu bilan birga, art-terapevt nimaga alohida e'tibor berish kerakligini va aslida uning bemorining ruhida nimalar bo'layotganini aniq biladi. Tuzatish. Art terapiya vositalaridan foydalanish insonning o'zini tutishini o'zgartirish, uni konstruktiv kanalga yo'naltirishga imkon beradi. Shu bilan birga, bemor qo'rquv va tashvishlardan, fobiyalardan va cheklangan e'tiqodlardan davolanadi. Rivojlanish. Bolalar bilan ishlashda artterapiyadan foydalanish bizga bolaning kuchli va kuchsiz tomonlarini aniqlashga imkon beradi, shuningdek ularning rivojlanishiga hissa qo'shadi. Mavjud estetik ehtiyojlarni qondirish. Art-terapiya jarayoni haqiqiy ijodkorlikni o'z ichiga oladi. Kattalar va bolalar rasm va musiqa yaratishni, she'rlar va kitoblarni yozishni boshlaydilar. Bundan tashqari, ko'pincha, o'zlarini ilhom va ijoddan butunlay uzoqroq deb hisoblagan odamlar o'zlarining qobiliyatlarini namoyish etadilar. Psixoterapiya. Ushbu yo'nalish mutaxassisga ong osti tubida, qiyin tajribalar va ruhiy jarohatlar bilan ishlashga imkon beradi.

Art terapiya shakllari

Art terapiya quyidagilar bo'lishi mumkin:

passiv;

faol.

Agar bolalar bilan ishlashda artterapiyaning birinchi variantidan foydalanilsa, u holda boshqa bemorlar tomonidan yaratilgan yosh bemorlarning badiiy asarlarini "iste'mol qilish" ta'minlanadi. Bunday holda, bola kitoblarni o'qiydi, rasmlarni tekshiradi, musiqa tinglaydi.

Art-terapiyaning faol shakli o'zlarining ijodiy mahsulotlarini, shu jumladan rasmlar, haykallar va boshqalarni yaratishni o'z ichiga oladi.

Bundan tashqari, san'atni davolash bo'yicha darslar tuzilgan yoki tuzilmagan bo'lishi mumkin. Birinchi holda, dars mavzusi psixolog tomonidan belgilanadi. Shuningdek, u foydalanish uchun material taklif qiladi. Ushbu

ijodiy jarayon oxirida mavzuning o'zi, shuningdek ijro uslubi va boshqalar muhokama qilinadi. Tuzilmasiz mashg'ulotlarda bemorlar o'zlarini yoritish uchun asboblari, materiallar va mavzuni tanlash huquqiga ega.

Art-terapiya turlari

Bolalar va keksa yoshdagi bemorlar bilan ishlash uchun turli xil art terapiya usullari mavjud. Bunday holda, psixologlar faoliyat uchun deyarli cheksiz maydonni ochadilar. Muayyan uslublar mutaxassislar tomonidan mavjud muammolar va ularning mijozlari yoshiga qarab tanlanadi. Masalan, gipermatozli va xavotirli bolalar bilan tuzatish ishlarida artterapiya ularga oynaga rasm chizish uchun topshiriq berishni o'z ichiga oladi. Keyinchalik, olingan rasmni qog'ozga o'tkazish kerak. Badiiy davolanishning ushbu turi monotip deb nomlanadi. Yopiq yoki tajovuzkor tabiatga ega bo'lgan bolalar bilan tuzatish ishlarida artterapiya bolaga siluetlarni buklay, sharlar ipini ochish vazifasini berishni o'z ichiga oladi. O'zini past baholaydigan bemorlar bir-birlariga qiziqarli voqealarni aytib berishlari kerak. Bolalar bilan ishlashda teatrlik va o'yin elementlari ko'pincha ishlatiladi. Axir, barcha bolalar buyuk xayolparastlardir. Shuning uchun bunday tadbirlar tushunarli va ularga yaqin. Bolalar bilan ishlashda amaliy san'at terapiyasining ijodiy usullari sizga shunday qulay muhit yaratishga imkon beradi, darslar hech kimga zerikarli ko'rinmaydi va yosh iste'dodlar uchun haqiqiy ustaxonaga aylanadi. Bunday jarayonning barcha ishtirokchilari bir vaqtning o'zida o'zlarining psixologik muammolarini hal qilish bilan birga o'zini namoyon qilish imkoniyatidan quvonchni his qilishadi. Bolalar bilan ishlashda art-terapiyaning ko'plab turlari mavjud. Shu bilan birga, tobora ko'proq yangilari doimiy ravishda ishlab chiqilib, amaliyotga tatbiq etilmoqda. Ammo psixologlar o'z ishlarida ko'pincha foydalanadigan asosiy yo'nalishlar: Asosiy maqsadlardan yana biri zamonaviy tasviriy san'at orqali bolalardagi qobiliyat hamda imkoniyatlarni aniqlab, ularni to'g'ri shakllantirish va yuzaga chiqarishdir.

Tasviriy san'atning o'ziga xos murakkabliklarini tushunib, uning nozik qirralarini maktabgacha yoshdagi bolalarga ulashish mahoratiga ega bo'la oladigan tarbiyachilarni yetishtirib chiqarish vazifasi turibdi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida tasviriy faoliyat vositasida bolalarning estetik qobiliyatlarini shakllantirishda tarbiyachining o'rni beqiyos. U chuqur bilim va yuqori malakaga ega bo'lishi, buning uchun muntazam ravishda o'z ustida ishlashi, o'zining ilmiy nazariy saviyasini tinimsiz ko'tarishi, ilg'or tajribalarga tayanishi kerak.

Davlat umumilliy dasturi ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, uni ham shaklan, ham mazmunan zamon talablariga moslashtirish, ta'lim sifatsamaradorligini uzluksiz takomillashtirib borishga yo'naltirildi. Tasviriy faoliyati bo'yicha maktabgacha ta'lim muassasasi dasturi va maktabda tasviriy san'at dasturi bolalarda tevarak atrofga nisbatan, san'at bolalarda estetik munosabatni tarbiyalash ijodiy qobiliyat va tasvirlashlarini rivojlantirishni ko'zda tutadi. Maktabgacha ta'lim muassasasi mashg'ulotlarida, maktabda muvaffaqiyatli o'qib ketishlari uchun zarur bo'lgan vazifalar xal etiladi. Rasm, applikasiya, loy ishlari jarayonida bolalarda fikr yuritishning analiz, sintez, takrorlash, konkretlashtirish kabilar shakllanadi. Shuningdek bu jarayonlarda bolalar jamoada ishlashga, o'z harakatini o'rtoqlarining harakatiga bo'ysundirishga o'rganadilar. Bolalar maktabgacha ta'lim muassasasida tasviriy faoliyati mashg'ulotlari bolalarda, o'quv faoliyatida zarur bo'lgan malaka ko'nikmalarni shakllantiradi.

2. Maktabgacha ta'lim muassasalarining tasviriy faoliyat birlamchi yo'nalishi maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy-estetik tarbiyalash hisoblanadi.

Bu yo'nalishning samarasi estetik yo'nalishning barcha vositalarini (teatr, musiqa, badiiy adabiyot, rasm chizish, applikasiya va boshq.) kompleks tarzda qo'llanilgandagina aniq bo'ladi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida o'tiladigan "Tasviriy faoliyat" mashg'ulotlari bolalarga beriladigan estetik tarbiya masalalarini yechishda katta ahamiyatga ega. Chunki tasviriy faoliyat o'z xususiyatiga ko'ra badiiy faoliyat hisoblanadi. Badiiy faoliyat mashg'ulotlarining barcha turlari bolalarda go'zallikni bilish uchun, borliqqa emotsional-estetik munosabatni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlarni ochib beradi.

"Tasviriy faoliyat" mashg'ulotlari jarayonida:

Badiiy didni tarbiyalash;

Amaliy badiiy faoliyat va malakalarni rivojlantirish;

Fantaziya, ijodiy fikrlash va tasavvur qilish, idrok qilishni rivojlantirish;

Qo'lni aniq harakatlari va barmoqlarning mayda motorikasini rivojlantirish;

Kasbiy badiiy-ijodiy faoliyat kurtaklarini namoyon bo'lishi uchun imkon yaratish kabi ta'limiy va tarbiyaviy masalalar hal etib boriladi.

Tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida geometrik shakllarni topa olishga yoki ko'ra olishga, ularni terminlar bilan atashga, kengligi kattaligi, uzunligi, balandligini, qismlarning bir-biriga nisbatan fazoviy joylashishini bilan tanishishni bolalarni maktabni 1-sinfda elementar matematik tushunchalarini puxta egallashlariga yordam beradi.

Qurish-yasash mashg'ulotlarida materiallardan qurish yasash bolalarda ko'z bilan chamalashni shakllantiradi va bolalarni maktabdagi texnik darslarni egallashga yoki o'zlashtirishga yordam beradi.

Shunday qilib, tasviriy faoliyat mashg'ulotlarida bolalardagi badiiy did va ijodiy qobiliyatlar o'sadi va bu orqali maktabda o'qishga tayyorlanib boriladi. Chunki bolalar predmetlar bilan uzviy bog'lanadilar, ularning o'ziga xos sifatleri, shakli, rangi, katta-kichikligi bilan tanishadilar, ularni farqini, o'xshashligini aniqlaydilar, bu esa, bolalarni sensor tarbiyalashga, ko'rgazmali, obrazli fikr yuritishga imkon beradi. Tasviriy faoliyat bolalarni axloqiy tarbiyalaydi. Bolalar ishlarida o'z hayotida, jamiyatda bo'layotgan voqea-hodisalarni aks ettiradilar, ulardan mamnun bo'ladilar, hayajonlanadilar. Tasviriy faoliyat jarayonida bolalarda irodaning sifatleri-boshlagan ishini oxiriga yetkazish, oldiga maqsad qo'yib, o'shani bajarishga tomon intilish, qiyinchiliklarni yengish, o'rtoqlariga yordamlashish kabi xususiyatlar tarbiyalanadi. Jamoa ishini yaratish jarayonida bolalarga bir-biriga yordam, kelishib ishlash kabi sifatleri; ishni baholash jarayonida, ularda o'rtoqlarining ishga nisbatan real munosabatda bo'lish, to'g'ri baholash, o'z ishidan va o'rtoqlarining ishidan xursand bo'lish kabi axloqiy sifatlar shakllanadi. Tasviriy faoliyat - bu bolalarni o'z oldiga qo'ygan maqsadlarini bajarishda tinmay mehnat qilishga undovchi faoliyatdir. Tasviriy faoliyat bolalarga estetik tarbiya berishning asosiy vositasi hisoblanadi. Har bir predmetning katta-kichikligini, rangini, shaklini, fazoda joylashishini ajratish bu estetik sezgining bo'laklari hisoblanadi. Bolalarda estetik sezgining rivojlanishi - rangi, ritmi, proporsiyani chuqurroq sezish bilan bog'liqdir. Bola rangni, shaklni, uning xilma-xilligini sezsa, shunchalik ranglar aralashmasining xilma-xilligidan zavq oladi, bahramand bo'ladi. Bolalarda estetik sezgining rivojlanishi, ularda predmetga va uning ba'zi sifatlariga nisbatan estetik baho berishni rivojlantiradi. Ularda tasviriy san'at asarlarini tushunishga, ularga nisbatan his-tuyg'uni, munosabatni tarbiyalaydi. Tasviriy faoliyat bolalarning badiiy ijodiy o'sishida muhim o'rin egallaydi. Bolaning badiiy ijodiy o'sishi-bu obrazli fikr yuritish, estetik idrok etishni va obraz yaratishda zarur bo'lgan malaka, ko'nikmalarni egallash hisoblanadi. Masalan: tabiatga yoki istirohat bog'iga sayr, kuz faslida ekskursiya uyushtirish. Tarbiyachi bolalarni predmet yoki tevarak atrofni kuzatishda kelib chiquvchi estetik histuyg'u orqali, tevarak-atrofga, kishilar mehnatiga to'g'ri baho berish, Vatanga nisbatan muhabbat kabi sifatleri tarbiyalash mumkin. Art terapiyasi bemorning ijodiy ko'nikmalaridan foydalangan holda psixoterap usullaridan biri deyiladi. Uning maqsadi tinchlanish, dam olish va ichki uyg'unlikka erishish. San'at yordamida odam o'zining eng yashirin his-tuyg'ularini - g'azab, qo'rquv, xafagarchilik, noaniqlikni ifoda etishga qodir. Art terapiya - bu ong osti va ongni birlashtiruvchi ipning bir turi. Miya va ruh o'rtasidagi bunday ko'prik. Ushbu texnikadan foydalanish ko'plab muammolarni hal qilishi mumkin. Darhaqiqat, ko'pincha ular ongli darajada emaslar. Ular ancha chuqurroq yotishadi. Shuning uchun ularni og'zaki yoki tibbiy jihatdan yo'q qilish deyarli imkonsiz vazifadir. Ammo uni badiiylik, metafora va obrazlar darajasida hal qilish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RÖYXATI:

1. I.A.Karimov.Barkamol avlod- Òzbekiston taraqqiyotining poydevori kitobidan.TOSHKENT -1998yil
2. Yu.K.Babanskiy.Hozirgi zamon umumiy ta'lim maktabida òqitish metodlari."TOSHKENT - ÒQITUVCHI" 1990-yil
3. Òzbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida" gi qonuni barkamol avlod-Òzbekiston taraqqiyotining poydevori kitobidan
4. Pedagogika./M.Tòxtaxodjayevaning umumiy tahriri ostida.-T.: IQTISOD- MOLIYA 2008
5. Xodjayev.B Òquvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantirish yollari.T-TDPU, 20